

GÜVERCİNKAYASI'NDA BESLENME ANTROPOLOJİSİNİN MİMARİ İZLERİ ARCHITECTURAL TRACES OF NUTRITIONAL ANTHROPOLOGY IN GÜVERCİNKAYASI

Pınar ÇAYLI

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Fen
Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü
pinarkeo@yahoo.com
ORCID No: 0000-0003-0833-5764

F. Işıl DEMİRTAŞ

Aksaray Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi,
Arkeoloji Bölümü
isildemirtas@hotmail.com
ORCID No: 0000-0001-6118-9319

ÖZ

Geliş Tarihi:

18.02.2022

Kabul Tarihi:

22.06.2022

Yayın Tarihi:

30.06.2022

Anahtar Kelimeler

Güvercinkayası

Kalkolitik

Obeyd

Ürün Depolama

Silo

Keywords

Güvercinkayası

Chalcolithic

Ubaid

Product Storage

Silo

Tarih öncesi toplumların beslenme alışkanlıkları çeşitli arkeolojik kanıtlara dayanarak tanımlanabilmektedir. Günümüze belli koşullarda gelebilen besin maddelerine kıyasla bunların depolandıkları mimari öğeler daha iyi korunarak gelebilmektedir. Bu yazıda Orta Anadolu Bölgesi'nde kapsamlı çalışılan Güvercinkayası başta olmak üzere, Tepecik Çiftlik, Köşk Höyük, Batı Çatalhöyük ve Can Hasan I gibi M.Ö. 6. binyıl başından 5. binyıl ortalarına kadar tarihlenen yerleşmeler depolama unsurlarıyla birlikte ele alınmaktadır. Ekonomileri ağırlıklı olarak kuru tarımla biçimlenen bu yerleşmelerde tarımsal üretkenliğin mimari göstergelerinden ambar, kiler odası, silo, petek, kutu gibi depolama alanlarına sıklıkla rastlanır. Çalışmada bu mimari unsurların yapı malzemeleri, yapım teknikleri ve biçimsel özellikleri değerlendirilmiştir. Aralarında tipolojik ve teknik bakımdan birbir benzerlik bulunmasa da tek tek yerleşmelere bakıldığında depolama birimlerinin yerleşme düzenleriyle uyumlu görünümü dikkat çekmektedir. Kentleşme öncesi sürecin erken basamaklarına oturan Kalkolitik dönemde önemli yer tutan depolama alanlarına mimari perspektiften bakmak yazının amaçlarındandır. Örnek yerleşmelerde depolama uygulamalarının İlk Kalkolitik tabakalarda Neolitik gelenekten aktarıldığı, gerek nitelik gerekse niceliksel değişimlerin M.Ö. 6. binyılın sonlarına doğru yaşandığı anlaşılmaktadır.

ABSTRACT

The diet of prehistoric societies can be described on the basis of archaeological evidence. Compared to the nutrients that can survive in certain conditions, the architectural elements in which they are stored may be better preserved. In this article, settlements dating to the beginning of the sixth millennium BC to the mid-fifth millennium BC (such as Tepecik Çiftlik, Köşk Höyük, Çatalhöyük West, and Can Hasan I), are discussed, together with storage elements (especially the Güvercinkayası, which has been extensively studied in the Central Anatolia Region). The settlements dating from the beginning of the sixth millennium BC to the middle of the fifth millennium BC are discussed together with the storage elements. The economies of these settlements can be understood through evidence of dry agriculture, storage areas (such as warehouses, cellar rooms, and silos), honeycombed type silos, and boxes. All of these are architectural indicators of agricultural productivity and are frequently encountered. In the study, the building materials, construction techniques, and features of these architectural elements were evaluated. Although there are no similarities between individual elements in terms of typology and technique, when the individual settlements are examined, it is clear that the design of storage units is in harmony with the settlement patterns. It is one of the aims of the article to study storage areas, which held an important place in Chalcolithic society (which represented the early stages of the pre-urbanization process) from an architectural perspective. It is understood that it was transferred from the Neolithic tradition and that both quality and quantitative changes took place towards the end of the sixth millennium BC.

DOI: <https://doi.org/10.30783/nevsosbilen.1075609>

Atıf/Cite as: Çaylı, P., Demirtaş, F., I., (2022). Güvercinkayası'nda Beslenme Antropolojisinin Mimari İzleri. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 12(2), 987-1004.

Giriş

Tarihöncesinde avcı toplayıcı ve tarımcı toplumlarda, önemini hiç kaybetmeyen tahıl ve yiyecek depolamanın, sosyal yapıyı ve mimari düzeni biçimlendiren unsurlardan biri olduğu bilinmektedir. Gıda depolama kavramı ilk olarak, besin maddelerini stoklamaya başlayan avcı toplayıcı insanlarla birlikte ele alınır (\pm M.Ö.11. binin ikinci yarısı). Ardından gelen Neolitik yaşam biçiminde (Çanak Çömleksiz ve Çanak Çömleklili M.Ö. 10. bin yıl-7. binyılın sonu), tarım ve hayvancılığın gelişmesi, gerçek artı ürünün ortaya çıkışı, zamanla yerleşmelerin büyümesinde ve nüfuslarının yoğunlaşmasında rol almıştır. Dolayısıyla ilk yerleşik ve ilk üretim topluluklarıyla başlayan karma ekonomik sistemler, yerleşmelerin fiziki, toplumların da sosyal yapılarını şekillendiren etmenlerdendir. Bu sürecin ardından, kasabalardan kentlere, şehir devletlerinden krallıklara ve sonrasında imparatorluk sistemlerine gidecek oluşumların, ilk adımlarının atıldığı Kalkolitik Dönem (M.Ö.6. bin - 4. bin son çeyreği) ve ardından Tunç Çağları (M.Ö. 3. bin yıl-2. bin yılın son çeyreği) gelir. Başlangıç aşamasından itibaren ekonomisi ve endüstrileri çevresel şartlara göre şekillenen toplumlar, bölgesel koşullarına uygun geçim modelleri ortaya koymuştur. Gıdaları bozulmadan muhafaza edecek saklama yöntemlerinin ve bu yöntemlerle paralel düşünülmesi gereken mimari unsurların da yaşanılan bölge şartlarına ve depolanan ürünün niteliğine göre değiştiği de göz ardı edilmemelidir.

Tarihöncesi toplumlarda beslenme kavramı çok sayıda arkeolojik kanıtı dayanarak tanımlanabilmektedir (Tablo 1). Bu kavram içinde yer alan besin depolama eylemi toplumların geçim ekonomileri hakkında bilgi verirken, fiziki bir ihtiyacı karşılamanın ötesinde zamanla sosyal bir anlam da kazanır. Bu bağlamda silo, kiler odası, çömlek, küp gibi depo ünitelerinin, mühür ve mühür baskıların yerleşmedeki konumları, sayısal yoğunlukları ve diğer buluntularla ilişkileri bir arada değerlendirilmesi gereken öğelerdir. Ortak kullanıma ya da o toplumun bir anlamda çağdaşı diğer toplumlara karşı ekonomik gücüne işaret eden depo yapılarına karşılık, bireysel ya da aile gibi sınırlı sayıda insanın kullanımını gösteren hane tipi ürün depolama, sosyal açıdan farklı anlamlar taşır. Depolanan ürünün niteliği kadar, bunları depolamak için mimari düzende yer açmak ya da mimariyi bu işe göre düzenlemek de önemsenir. Zaman içinde hem sosyal hem de mimari bakımdan evrilen depolama alanları, konumuz kapsamında ayrıcalıklı mimari unsurlar olarak değerlendirilmektedir. Bu bağlamda, Kalkolitik dönemde arkeolojik görünürlük açısından bu donanımların Yakınoğ'daki yansımaları, hane gibi en küçük birimlerden ortak kullanım alanlarına, saray ve tapınak gibi daha karmaşık yapılara doğru değişimi net biçimde takip edilebilir. Bu sürecin Mezopotamya örneklerinden farklı olarak, Orta Anadolu'da Neolitik yaşam biçiminin devamı şeklinde başladığını, köklü değişimlerin M.Ö. 6. binyıl sonlarında belirlediğini de göz ardı etmemek gerekmektedir.

Bu yazıda konumuz bağlamında Orta Anadolu Bölgesi'ndeki kapsamlı çalışılan Güvercinkaya başta olmak üzere, M.Ö. 6. binyıl başından, 5. binyıl ortalarına kadar tarihlenen yerleşmeler konu edilmiştir (Figür 1). Ağırlıklı olarak kuru tarımla ekonomileri biçimlenen bu yerleşmelerde depolanan besin maddesi, tahıl türü bitkilerin saklandığında kolay çürümeyecek kısımlarıdır.

Kentleşme öncesi sürecin erken basamaklarına oturan Kalkolitik dönemde önemli yer tutan depolama alanlarına mimari perspektiften bakmak yazının amaçlarındandır. Örnek yerleşmelerdeki tarımsal üretkenliğin mimari göstergeleri ambar, silo, petek, kutu gibi depolama alanları değerlendirilmiştir (Figür 2). Bu mimari unsurların yapı malzemeleri, yapım teknikleri ve biçimsel özelliklerine odaklanılmıştır.

Kalkolitik Dönem Yerleşmelerinde Depo Alanları Mimarisi

Anadolu yarımadasının orta kesimini oluşturan bölgenin, dört tarafı dağlarla çevrili, güneyi düzlük, kuzeyi ise engebelidir. Asya kıtasının batısında step bitki örtüsünün uzandığı en uç noktadır¹. Orta Anadolu fiziki özelliklerine göre dört bölümde incelenir. Bunlar; Yukarı Sakarya, Konya, Aşağı Kızılırmak ve Yukarı Kızılırmak bölümleridir. Arkeolojik olarak konu ele alındığında, bölgenin fiziksel şartlarının birinci derecede belirleyici olduğu kültür bölgeleri de ayrı başlıklar altında incelenmektedir (Konya Ovası, Volkanik Kapadokya, Kuzey Orta Anadolu Kültür Bölgeleri). Ele aldığımız yerleşmelerden *Batı Çatalhöyük*, *Can Hasan I* Konya Ovası Kültür Bölgesi, *Tepecik Çiftlik*, *Köşk Höyük* ve *Güvercinkaya* ise Orta Kızılırmak Bölümü'nde Volkanik Kapadokya'da yer alır (Figür 1).

¹ Schoop, 2005: 42.

Çalışma kapsamında adı geçen yerleşmelerde ürün depolamanın mimari kanıtları değerlendirilmiştir (Tablo 2). Seçilen yerleşmeler aynı dönemi temsil etseler de, Kalkolitik dönemin farklı basamaklarına oturmaktadır. Kültür bölgeleri bağlamında ortaklık gösteren özelliklerin yanı sıra, ayrışan özellikler de dikkat çeker. Tarımsal üretimleri yağış rejimine bağlı adı geçen yerleşmelerde, ürünlerin saklanmasıyla ilişkili kalıcı mimari çözümlere gidildiği, bu mimari öğelerin yerleşme düzeninde önemli bir yer kapladığı açıktır.

Orta Anadolu'nun volkanik oluşumlarla biçimlenmiş dağlık kesimine ve geniş düzlüklerle tanımlanan güneyine ait Kalkolitik dönem bilgilerimiz sınırlı sayıda kazı alanından gelmektedir. Konya Ovası'ndaki Batı Çatalhöyük ve Karaman ovalık kesimdeki Can Hasan I yerleşmeleri, yer seçimi, mimari yapılaşma biçimleri bakımından benzer ve çağdaş iki yerleşmedir. İlk Kalkolitik Dönem'e tarihlenen Batı Çatalhöyük'te, ikinci dönem kazı çalışmalarıyla açığa çıkarılan kerpiç tuğladan, dikdörtgen, payandalı B25 yapısı kal. M.Ö. 6000-5700 aralığına tarihlenir ve çevresine geliş güzel yerleştirilmiş hücreciklerden oluşan bir yapı kompleksidir (Figür 3-a). Yapının güney ve doğusunda depo olarak kullanılmaya elverişli hücreler yer almaktadır². Karaman'da yer alan Can Hasan I höyüğünün 3, 2B, 2A ve 1. tabakaları Kalkolitik Döneme tarihlenmektedir. 3. tabakada kalın duvar inşası, yapı içlerinde payanda ve neredeyse standart ölçülü, güneşte kurutulmuş kerpiç kullanılması mimaride Neolitikten Kalkolitiğe geçişin belirgin değişim ölçütleridir³. İki katlı bu yapıların zemin katında payandalarla oluşturulmuş bölmelere 4. tabakada⁴ da rastlanır. 3 ve 2B tabakalarında payandalar arasındaki dar bölmelerin sayısı artmış ve kalın sıvalı bu bölmeler depolama birimleri, kutular olarak kullanılmıştır⁵ (Figür 3-b). Orta Kalkolitik Döneme tarihlenen 2A tabakası, payandalı iki katlı yapı plan şeması örneği gibi önceki evrenin yapılaşma geleneğini büyük ölçüde yansıtmaktadır. Bununla birlikte depo birimlerine ilişkin çok az bilgi kaydedilmiştir⁶. İki yapının açığa çıkarıldığı Son Kalkolitik 1. tabakanın yapılaşma biçimindeyse köklü değişiklikler izlenir⁷ (Figür 3-c). Yapılar arasında görece geniş açık alanlara ve bu alanlarda depolama kutularına rastlanmaktadır. Bu depo kutularının bölmeli örneklerine ise yapı içlerinde rastlanır⁸. Volkanik Kapadokya kültür bölgesindeki Tepecik Çiftlik, Köşk Höyük ve Güvercinkaya yerleşmelerinde, gerek yer seçimi gerekse mimari düzen bakımından, Anadolu'da İlk ve Orta Kalkolitik dönemleri anlamaya katkı sunan birçok veriye ulaşılmıştır. Çiftlik ovasındaki Tepecik-Çiftlik yerleşmesinde, İlk Kalkolitik Döneme tarihlenen 2. tabakada dörtgen planlı, taş temelli yapı kalıntıları açığa çıkarılmıştır⁹. Yapılar, bir ana oda ve arka mekânı bölmeli, sayısı değişen (dört ya da iki) kutu benzeri depolama birimlerinin bulunduğu kiler odasından oluşur. Yapı içi depolama kutuları hane tipi üretime işaret eder. Yerleşmede besin depolamanın mimariye yansımaları Neolitik 3. tabakadan itibaren farklı yapı teknikleri ve formlarla bilinir. Silolarda yığma/dökme kerpiç, sadece bir yapıda kalıpta biçimlendirilmiş kerpiç blok kullanıldığı belirtilmektedir¹⁰. 3. tabakanın üst evresinde gerek teknik gerekse biçim bakımından Fırınlı Yapılar Evresi'nden farklı depolama alanları açığa çıkarılmıştır¹¹. Yapı-5'te saptanan depolama birimlerinin sekizi oval, ikisi ise yuvarlak köşeli dörtgen biçimlidir (Figür 4-a-c). Oval formlu silolardan altısı birbirine bitişik inşa edilirken dörtgen formlular bunlardan bağımsız olarak mekân içinde konumlandırılmıştır. Olasılıkla ihtiyaç temelli, farklı zamanlarda inşa edilen, çapları 0,25 m. ile 0,50 m. arasında değişen silolar, mevcut zemine çukur açıldıktan sonra çukurların iç yüzeylerinin kerpiç ile sıvanmasıyla yapılmıştır. Silo içlerinde çok miktarda karbonlaşmış tahıl kalıntısı da ele geçmiştir. İlk Kalkolitik evre 2. tabakada da bu tarz siloların devam ettiği anlaşılmıştır. İlk Kalkolitik evreyle birlikte yapıların belirli bölümlerinin depolama için düzenlendiği, artık yapıların mutlak bir parçası olduğu ve önceki dönemlere göre daha sağlam ve kalıcı inşa edildikleri görülür¹² (Figür 4-e-f).

² Gibson ve Last, 2003: 12-13.

³ French, 1998: 25.

⁴ French, 1998: 24, Fig. 09.

⁵ French, 1998: 31, Fig. 13.

⁶ French, 1998: 43 vd. 2A evresine ait bir yapıda sığ, ince duvarlı, bölmelere plan üzerinde rastlanmaktadır (French, 1998: 44-45, Fig. 23-24).

⁷ French, 1998: 50.

⁸ French, 1998: 52, Fig. 27.

⁹ Çakan, 2013: 31-32.

¹⁰ Çakan, 2019: 663.

¹¹ Çakan, 2013: 62.

¹² Çakan, 2019: 661.

Mimari düzenin belirli bir plana göre oturtulduğu, doğal bir kireçtaşı yükselti üzerindeki Köşk Höyük yerleşmesinin I. tabakasında tespit edilen yapılarda da hane tipi depolama geleneğinin belirgin izlerine rastlanmıştır. Her evde bir kiler, yanı sıra tek ya da çift gözlü taşınmaz unsur olarak nişler, seki, ocak, petek, silo, kilden kutular yer alır (Figür 5-a-b). Neolitik tabakaları boyunca Köşk Höyük'te açığa çıkarılan yapıların tamamı konut niteliklidir. Plan şemalarında bazı farklılıklar olsa da yapı formları, yapı malzemesi, duvar ve tabanlarda kullanılan sıva teknikleri ve konut içi taşınmazlar gibi mimari unsurlar ortak özellikler gösterir¹³. Köşk Höyük ve Tepecik Çiftlik verileri, Kalkolitik sürecin başından itibaren inşa edilen yapıların belirli bölümlerinin depolama için düzenlendiğini, dolayısıyla ev içi depolama geleneğinin iyice yerleştiğini göstermektedir¹⁴.

Bölgenin en kapsamlı araştırılan ve sadece Kalkolitik dönem tabakaları bulunan yerleşmesi Güvercinkaya'sıdır. Genel plan şema ve konut içi taşınmazların donanımında Köşk Höyük I. tabaka ile Güvercinkaya'sı I. ve II. tabakalar (Orta Kalkolitik) yakın benzerlik gösterir. M.Ö. 6. bin yılın sonlarından itibaren yaklaşık 500 yıl kesintisiz iskân edilen Güvercinkaya'sı yerleşmesi, Orta (I.-II. tabaka) ve Son (III. tabaka, Post Obeyd) Kalkolitik Döneme tarihlenir¹⁵. Orta Kalkolitik boyunca yerleşme düzeninde depo alanları büyük önem taşımıştır. Kiler odası ve silolar yerleşmede açığa çıkarılan tüm yapılarda bulunmaktadır¹⁶. Petekler, iki duvarın birleştiği köşeye eklenerek bir silindirin 1/4'ü biçiminde inşa edilir ve en yaygın depo birimleridir. Kıl kutu ise sadece aşağı yerleşmede bir örnekle temsil edilir. Yerleşmeyi ikiye ayıran sur yapısı ve sura bitişik yapılar yerleşmede Orta Kalkolitik süreçte yaşanan sosyal farklılaşmayı göstermektedir (Figür 6). Sekiz gözlü silolarıyla ambar yapısı, sura bitişik inşa edilen evsel yapılardan işlevsel bakımdan ayrılmaktadır (Figür 2-c, 7-i). Yerleşmeyi ikiye ayıran sur ve arkasında sakladığı ürün birikimiyle ayrılan yapılar, kentleşme öncesi süreçte Anadolu içlerinde yaşanmaya başlanan sosyo-ekonomik karmaşıklığın en somut örneklerindedir¹⁷.

Orta Kalkolitik Dönem başları itibarıyla Kuzey Mezopotamya'da etkisi izlenen Obeyd tipi sosyo-ekonomik yaşam biçimi, dönem sonlarında Güvercinkaya'sı III. tabakasında da kendini gösterir. Güney Mezopotamya kökenli toplulukların yayılımları karakteristik maddi kültür kalıntılarının yanı sıra kontrollü ürün dağıtılan ekonomi modelinde de izlenir. Bu evrede Güvercinkaya'sı tıpkı Mezopotamya ve Doğu Akdeniz kültür bölgesindeki benzerleri gibi ürün alma kapasitesi yüksek yuvarlak siloları (Figür 7-f-g) ve çanak çömlekte yiyecek dağıtımında kullanılmaya elverişli seri üretim mallarıyla dikkat çeker¹⁸. III. tabakada açık alanlarda yuvarlak siloların inşası, ürün dağıtımında ilk seri üretim kâselerin kullanılması ve damga mühürlerle kontrollü ürün dağıtımının yapılması yerleşmede var olan hane tipi ekonominin terk edildiğini, bölgeye yabancı yeni bir anlayışın hâkim olduğunu göstermektedir.

Güvercinkaya'sı yerleşmesinde Orta ve Son Kalkolitik dönemlerde izlenen gelişmeler, yerleşmenin fiziki açıdan ayrışması, üretim fazlası ve belki de artı üründen kaynaklanan "gücü" elinde tutan kişi ya da kişilerin, sosyal açıdan farklılaşan grupların varlığını düşündürmektedir¹⁹. Benzer bir değişim-dönüşüm süreci Mersin il merkezinde yer alan Yumuktepe höyüğünde de gözlenmektedir²⁰.

DEPOLAMA ALANLARINDA BİÇİM, MALZEME VE YAPIM TEKNİĞİ

Genel kabul, kutu ve petek benzeri depolama birimlerinin küçük ölçekli; ambar gözü, silo olarak adlandırılan birimlerince daha yüksek kapasiteli ürün biriktirme öğeleri olduğu yönündedir. Biçimsel özelliklerine göre bir sınıflandırma yapıldığında, dörtgen benzeri köşeli formların kutu, diğerlerininse yuvarlak formlu oldukları söylenebilir. Bu öğelerin ürün alma kapasiteleri yerleşmenin büyüklüğüne, beslediği nüfusa, toprağı işleme yöntemlerine, ekili alanların büyüklüğüne ve türüne göre (kıraç-dağlık vb.) değişkenlik gösterebilir²¹.

¹³ Öztan, 2002: 56; Öztan, 2007: 224; Öztan, 2011: 339.

¹⁴ Çaylı, 2020: 158.

¹⁵ Gülçur vd., 2018.

¹⁶ Çaylı vd., 2020.

¹⁷ Çaylı, 2020: 158.

¹⁸ Çaylı vd., 2020.

¹⁹ Çaylı ve Demirtaş, 2016; Çaylı vd., 2018.

²⁰ Garstang, 1953: 105, Pl. XIV; Caneva, 2019: 23-44.

²¹ Bu yazıda kutu, petek, silo ifadeleri yerleşmelere ait yayınlarda kullandığı şekliyle korunmuştur.

İncelenen yerleşmelerde, taşınmaz mimari unsurlardan oluşan depolama birimleri, kutu, petek, silo/ambar gözü, kiler odası, depo binası olmak üzere beş alt tip altında toplanmıştır (Figür 2). Depolama birimlerinin yapımlarında kullanılan malzeme güneşte kurutulmuş kerpiç tuğla, kerpiç sıva ve taştır. Kerpiç ya da çamur sıva, dolgu ve taş temel üzerine sıvanan kalın tabanlar için de kullanılmıştır.

Kutular, tek gözlü ve çok gözlü olmak üzere iki alt gruba ayrılmaktadır (Figür 2-d-f). Depo odalarında veya ana mekân içinde, taban üstüne duvara eklenerek yapılan işlevsel çıkıntılardır. Dörtgen formda çoğunlukla köşeleri yuvarlatılmış, peteklere oranla daha sığ depolama unsurlarıdır. Mekânsal bağlamda sıklıkla konut içinde, nadiren konut dışında karşılaşılmaktadır. Dörtgen formlu kutular bazen birbirine eklenerek çok gözlü örneklerle de temsil edilir. Kutuların boyutları birbirine eş veya farklı büyüklüklerde olabilir.

Bölmeli, dörtgen planlı kerpiç kutuların konut içindeki örneğine Tepecik Çiftlik yerleşmesinde rastlanır. Bu örnekler Konya Kültür Bölgesi'ndeki Neolitik gelenekle benzerlik gösterir²². Köşk Höyük'te de silolar ve kutular çoğunlukla konut içindedir. Hemen hemen her tabakada görülen tek ya da çift gözlü silolar çamurdan yapılmıştır. İhtiyaç doğrultusunda yapıların içlerine bölme duvarlarıyla ayrılan yeni odalar eklenmiştir. Bu tip uygulamalar, çoğu örnekte yapı içinde yer alan silo, fırın, ocak gibi donanımların bazen yapı dışına çıkmasına da neden olmuştur²³. Güvercinkayası'nda ortalama yüksekliği 40 cm olan dörtgen formlu tek örnek saptanmıştır (Figür 7-c). Bu kutu yerleşmedeki petek yapım tekniğinden farklı olarak, çeperleri taş kullanılmadan kerpiç çamuruyla şekillendirilmiştir.

Petek ve Silolar: Tepecik Çiftlik yerleşmesinin 3. tabakasında üst evrede, yere açılan çukurun içi sıvanarak, ince kil levha biçiminde yükseltilen silindirik formda ve birbirine eklenerek inşa edilen silo örnekleri görülür (Figür 4-a-b). Bu teknikle yapılan silolar 2. tabakada da devam eder²⁴. Taş ve kerpiç harcın birlikte kullanıldığı, tek sıra taş gövdenin bol kerpiç çamurla desteklendiği, taş döşeli tabanı sınır alarak inşa edilen teknikle Tepecik Çiftlik 3-2, Köşk Höyük I, Güvercinkayası I-II tabakalarında sıklıkla karşılaşılr. Güvercinkayası I-II. tabaka konutlarının depo birimlerinde gerek yapım tekniği gerekse kullanılan malzemede belli bir standart izlenir. Hemen hemen her konutta bulunan peteklerin en yaygın türü, ± 1.00 m yüksekliğinde, yarım daire biçimindedir. Tek gözlü ve çok gözlü olmak üzere iki alt gruba ayrılmaktadır. Genellikle konutların ana mekânında, kiler duvarına eklenerek yapılan, oval veya yuvarlak formlu mimari taşınmazlar tek gözlüdür (Figür 2-a-b). Mekânsal bağlamda hem konut içinde hem de konut dışında karşılaşılmaktadır. Bölme duvarları gibi, çamur harçla birbirine tutturulan yumruk büyüklüğünde taşlardan örülerek yüzeyleri sıvanmış, iki uçlarıyla duvar köşelerine tutturulmuşlardır. Bazı siloların çeperleri dikine yerleştirilmiş çamur harçla sıvanmış yassı taşlardan, bazılarının çeperleriye salt çamurla şekillendirilerek inşa edilmiştir.

İki veya daha fazla gözü olan, birbirine eklenerek inşa edilen çok gözlü depolama birimleri yüksek ürün alma kapasiteleriyle *silo* olarak adlandırılmakta ve sıklıkla konut içinde yer almaktadır. Güvercinkayası'nda iki gözlü bir örnek konut dışında saptanmıştır. Sekiz gözlü tek örneğe zirve düzlüğünde yer alır. Yapının erken evrelerde standart bir Güvercinkayası konutu olduğu, zaman içinde kullanım dışı bırakılarak bir ambar yapısına dönüştürüldüğü anlaşılmıştır.

Bunların dışında silolar genellikle yuvarlak taban üzerinde yükselen veya derinleşen silindirik formlu depolama birimleridir. Siloların sayısı ve konuta yakınlıkları, sosyo-ekonomik düzen içinde evsel veya kamusal ekonomiler arası ilişkileri tanımlamada belirleyici parametreler olarak görülür. Hemen tamamı konut dışında veya konutların yakınlarına inşa edilen bu bağımsız mimari yapılar tabanüstü ve tabanalıt olmak üzere iki ana tipe kategorize edilebilir. İncelenen yerleşmelerde sadece Güvercinkayası'nda III. tabakada tabanüstü üç örnek yer alır. Yuvarlak veya oval, yerden yükseltilmiş, taban üzerinde silindirik formlu silolar kalın bir çamur tabakayla sıvanmış, çeperiye kerpiç tuğla ile örülmüştür (Figür 7-f). Yükseklikleri, ortalama çaplarıyla ($\approx 1.5 - 3$ m.) da orantılı ve etnografik verilerden de yola çıkılarak 2 metre olarak hesaplanmıştır. İçinde korunan tahıl vb. gıdaya erişiminse silo gövdesinde yer aldığı önerilen bir açıklıkla (pencere) veya üstten sağlandığı düşünülmektedir. Güvercinkayası'nda yukarı yerleşmenin bu türden iki silosunda kapı açıklığı belirlenmiştir. Bunlardan birinin

²² Bogaard vd., 2009: 660.

²³ Öztan, 2002: 56; Öztan, 2007: 224; Öztan, 2011: 339.

²⁴ Çakan, 2019: 661.

tabanı taş döşelidir. Diğer iki örnekteyse bu açıklığa rastlanmamıştır. Oval tabanlı bir örnek yine Güvercinkaya III. tabakada tespit edilmiştir²⁵ (Figür 7-g).

Kiler Odaları: Güvercinkaya'nda konutların ana odasından tavanla birleşmeyen ince bir duvar yardımıyla ayrılan, dörtgen biçimli kiler odalarının taş duvarları ve tabanları her zaman kerpiç çamur sıvalıdır (Figür 2-j). Benzer uygulama Köşk Höyük I'deki konutların kiler odalarında da gözlenir²⁶. Ana mekândan bir duvarla hem yapısal hem de işlevsel bakımdan ayrılan bu hücrelerin büyüklükleri değişmektedir. İçlerinde depo kapları, sürtme taş aletler, boynuz vb. hammaddelerin saklandığı dörtgen formlu, bu küçük mekânlar, ana odaya orta eksendeki bir kapı açıklığıyla bağlanır. Tepecik Çiftlik yerleşmesinde 2. tabakada sınırları belli bir alanda depo kaplarının ve depo gözlerinin bir arada bulunması, bu mekânların da kiler odası olarak nitelendirilmesine uygundur.

Depo Binaları, konutlardan bağımsız olarak inşa edilen ve işlevsel bakımdan depolamayla ilgili yapılardır. Domestik yapılarla ilişkilendirilen ocak, fırın vb. taşınmazlarıyla farklılaşan bu yapılar, depolamayla ilişkili buluntu türlerinin (depo kapları, hammadde, çeşitli materyallerden aletler, gıda vb.) yoğunluklarıyla da dikkati çekmektedir. Geç Neolitik dönemden itibaren ürün kontrol sisteminde kullanıldığı bilinen mühür ve mühür baskı buluntular da bu yapı tiplerini ayırtmak için kullanılan belirteçler arasındadır. Yukarıda da değindiğimiz gibi Güvercinkaya'nda alt evrede bir yaşam alanıyken, üst evrede tamamen bu iş için düzenlenmiş, bir ambara dönüştürülmüş tek bir yapı bulunmaktadır.

Konut dışında birbirine bitişik, iki veya daha fazla sayıda küçük hücreli kapısız yapılar da aynı başlık altında ele alınabilir. Dolayısıyla, Güvercinkaya III. tabakasında saptanan dört hücreli yapıyı, depolama amaçlı hücre tipi yapılar kategorisinde değerlendirmek mümkündür²⁷ (Figür 7-e). Yazı kapsamında ele alınan diğer yerleşmelerde ise depo binasına rastlanmamıştır.

Değerlendirme

Depolama alanlarının arkeolojik izleri mimari düzen içinde doğrudan takip edilebilirken, organik malzemenin günümüze belli koşullarda gelebilmesi, ulaşılanların depolanan ürünlerin hepsini temsil etmemesi gibi sorunlarla karşılaşılır. Bu nedenle hangi besin maddesinin depolandığından çok, nerede ve nasıl depolandığı sorularına yanıt bulmak araştırmacılar için daha kolaydır. Bu bağlamda sınırlı sayıda yerleşmeyle ele aldığımız yazıda, Orta Anadolu ovalık kesimle, Volkanik Kapadokya örnekleri değerlendirilmiştir. Aralarında tipolojik ve teknik bakımdan birebir benzerlik bulunmasa da tek tek yerleşmelere bakıldığında depolama birimlerinin yerleşme düzenleriyle uyumlu görünümü dikkat çeker. Yapılan karşılaştırmalarda öne çıkan bazı başlıklar aşağıdaki gibi özetlenebilir:

- ✓ Neolitik sonrasında Kalkolitik dönem tabakaları da bulunan bazı yerleşmelerde silo ve depo kapları gibi ürün saklama birimlerinde teknolojik anlamda köklü bir değişimin yaşanmadığı, bunların önceki gelenekten aktarıldığı, Köşk Höyük, Tepecik Çiftlik, Batı Çatalhöyük ve Can Hasan I örneklerinde gözlenmektedir.
- ✓ Neolitik gelenekten bilinen hane içi bölmeli dörtgen formlu kullanım İlk Kalkolitik evreleriyle Batı Çatalhöyük ve Can Hasan 2B yerleşmelerinde benzerlik göstermektedir. İlk Kalkolitik dönemde de izlenen bu uygulamanın Orta Kalkolitik sürece taşındığı Can Hasan 2A evresinde bir örnekte gözlenmektedir.
- ✓ Kerpiç mimari, payandalı yapılar, boyalı taban-duvar sıvaları gibi, payandalar arasındaki bölmelerin depo alanı olarak kullanılması da mimari anlamda Can Hasan I-2B ile çağdaşı İlk Kalkolitik Batı Çatalhöyük'le benzer bir anlayışın örnekleridir.
- ✓ Can Hasan I- 1 ve Güvercinkaya III. tabakasındaki fırın ve silolarda açık alan kullanımı benzerlik göstermektedir.
- ✓ Güvercinkaya I-II ve Köşk Höyük I. tabakalarındaki konutların yapısal benzerliği ve mekân içi kullanımı dikkat çekse de Güvercinkaya'nda depolama aktivitesinin köyün tüm dokusuna yayılan bir mimari anlayışı ve sosyal organizasyonu barındırdığı açıktır. Bununla beraber incelenen yerleşmelerde

²⁵ Çaylı vd., 2020: 216.

²⁶ Çaylı, 2017: 24, 27.

²⁷ Gülçur vd., 2018: 53.

evsel kullanım ve hane tipi üretimin yaygın olduğu ancak Güvercinkayası'nın II. tabakasından itibaren yerleşmeyi koruma altına alan savunma sistemiyle, bir diğer söylemle artı ürüne bağlı sosyo ekonomik süreçlerle sosyal karmaşıklığın arttığı açıktır. Bu süreç Kalkolitik dönem sonlarında bölgeye gelen yabancı unsurlarla (III. tabaka verileri) da izlenir.

- ✓ Tahıl depolanacak mekânlarda tabanlar ve duvarlar izolasyonu sağlamak amacıyla özellikle önemsenmiş ve bu nedenle mutlaka sıvanmıştır. Bazı yerleşmelerde tabanın kalın sıvalı olmasının mekânların depolama işlevinde kullanıldığının işareti olarak ele alındığı ve bu durumun genel kabul gören bir anlayış olduğu da bilinmektedir. Yazı kapsamındaki örnek yerleşmelerde de depo alanlarının özenle sıvandığı söylenebilir.
- ✓ Ele aldığımız yerleşmeler ve kronolojik süreç içinde besin depolamanın neredeyse hiç kesintiye uğramadan devam ettiği ve çoğaldığı görülmektedir.
- ✓ Besin maddelerinin depolanması amacıyla da kullanılan depolama çukurlarına rastlanmamıştır.

Sonuç olarak arkeolojide depolama birimlerinin nasıl (teknoloji) ve nereye (iç mekân, dış mekân, ortak alan, bağımsız yapı vb.) konumlandırıldıklarını tanımlamak, bir toplumda sosyal yapı organizasyonunu anlamaya mimari perspektiften katkı sunmaktadır. Birey malıyla (hane tipi üretim) toplum malının (yoğun üretim) ayrıştığına göstergelerinden yüksek ürün alma kapasiteli depolama birimleri, ürünler üzerinde denetim ve dağıtım mekanizmalarının varlığına da işaret etmektedir. Bu bağlamda incelenen bölgede sosyo-ekonomik yaşantının göstergelerinde depolama uygulamalarının İlk Kalkolitik tabakalarda Neolitik gelenekten bilinen hane tipi üretimle devam ettirildiği anlaşılmaktadır. Yüksek kapasiteli ürün birikimiyle Orta Kalkolitik süreçle belirmektedir. Bir diğer söylemle Mezopotamya'da sosyo-kültürel ayrışmalar M.Ö.4. binyılda, devlet mekanizmasının ortaya çıktığı ürün birikimine dayalı saray-tapınak ekonomisi etrafında belirginleşirken, Anadolu içlerinde M.Ö. 6. binyıl sonlarında Güvercinkayası Orta Kalkolitik örneğinde öne çıkan depo binaları, yüksek kapasiteli silolar ve korunma biçimleri böylesi bir ayrışmanın erken izlerini taşımaktadır.

Kaynakça

- Bogaard A., Charles, M., Twiss, K. C., Fairbairn, A., Yalman, N., Flipović, D., Demiregi, G. A., Ertuğ, F., Russell & N., Henecke, J. (2009). Private Pantries and Celebrated Surplus: Storing and Sharing Food at Neolithic Çatalhöyük, Central Anatolia, *ANTIQUITY*, 83, 649- 668.
- Caneva, I. (2019). Yumuktepe Level XVI: The Field Data, G. Palumbi ve I. Caneva içinde, *The Chalcolithic At Mersin-Yumuktepe: Level XVI Reconsidered*, (pp. 23-44), İstanbul: Ege Yayınları.
- Çakan, Y. (2019). Neolitik Dönemde Yeni Bir Yapı Tipi: Tepecik Çiftlik'te "Fırınlı Yapılar, In P. Çaylı, I. Demirtaş, B. Eser (Eds.), *Arkeolojiyle Geçen Yarım Asır: Sevil Gülçur Armağanı (Half A Century Dedicated To Archaeolog: Festschrift In Honor Of Sevil Gülçur)*, (s. 659-672), Ankara: Bilgin Kültür Sanat Yayınları.
- Çakan, Y. (2013). *Tepecik-Çiftlik'in Son Neolitik Dönem Mimarisi*, (İstanbul Üniversitesi), Ulusal Tez Merkezi.
- Çaylı, P. (2020). Tarihöncesinde Ürün Depolama, Mimari Düzen ve Sosyal Yapı Üzerine Bir Değerlendirme, *APAD*, 6, 149-176.
- Çaylı, P. (2017). Gelenekte Devamlılık Orta Kalkolitik Güvercinkayası ve Köşk Höyük I', In S. Özkan, H. Hüryılmaz, A. Türker (Eds.), *Samsat'tan Acemböyük'e Eski Uygarlıkların İzinde Aliye Öztan'a Armağan*, (s. 25-429), İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.
- Çaylı, P. & Demirtaş, I. (2016). Güvercinkayası'nda Özel Yapılar: Depolama Üniteleri Mimari Düzen ve Sosyal Yapıya Etkileri", *APAD*, 2, 122-146.
- Çaylı, P., Demirtaş, I. & Gülçur, S. (2020). Storage Facilities During the Middle and Late Chalcolithic Periods at Güvercinkayası, In R. F. Balossi, A. Cardarelli, M. G. Di Nocera, R. L. Manzanilla, L. Mori, G. Palumbi, H. Pittman (Eds.), *Pathways through Arslantepe. Essays in Honour of Marcella Frangipane*, (pp. 215-224), Viterbo: Università di Roma La Sapienza and Sette Città.
- Demirtaş, I. (2018). Güvercinkayası "Coba" Tipi Tarazlı Kâseleri, *OLBA XXVI*, 1-30.

- French, D. (1998). *CanHasan Sites 1, CanHasan I: Stratigraphy and Structures*, The British Institute of Archaeology at Ankara, Monograph No.23.
- Garstang, J. (1953). *Prehistoric Mersin, Yümük Tepe in Southern Turkey*, The Neilson Expedition in Cilicia, Oxford.
- Gibson, C. & Last, J. (2003). An Early Chalcolithic Building on the West Mound at Çatalhöyük, *Anatolian Archaeology*, 9, 12-13.
- Gülçur, S., Çaylı, P., Demirtaş, I., Eser, B. & İndere, V. (2018). Güvercinkayası und Frühe Urbanisierung in Anatolien, *Anatolien Metal*, VIII, 43-56.
- Öztaş, A. (2002). Köşk Höyük: Anadolu Arkeolojisine Yeni Katkılar, *TÜBA-AR*, 5, 55- 72.
- Öztaş, A. (2007). Köşk Höyük: Niğde-Bor Ovası' nda bir Neolitik Yerleşim, In M. Özdoğan, N. Başgelen (Eds.), *Türkiye' de Neolitik Dönem, Anadolu' da Uygarlığın Doğuşu ve Avrupa' ya Yayılımı. Yeni Kazılar, Yeni Bulgular (2 cilt)*, (Cilt 1: s. 223-235), İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Öztaş, A. (2011). Köşk Höyük Kabartmalı Kaplarında Boğa ve Geyik Başlı Betimleri, *Karadeniz'den Fırat'a Bilgi Üretimleri, Önder Bilgi'ye Armağan Yazılar*, (s. 339-350), Ankara: Bilgin Kültür Sanat Yayınları.
- Öztaş, A. (2012). Köşk Höyük: A Neolithic Settlement in Niğde-Bor Plateau, In M. Özdoğan, N. Başgelen, P. Kuniholm, *The Neolithic in Turkey, New Excavations and New Research*, (pp. 31-70), İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Öztaş, A. & Faydalı E. (2003). Köşk Höyük'den Erken Kalkolitik Çağa Ait Yapı, *Belleten*, XXIV, 13-76.
- Öztaş, A., Özkan, S., Erek, C. M. & Faydalı, E. (2005). 2003 Yılı Köşk Höyük Kazıları, *KST*, 26/ 2, 103- 114.
- Sahlins, M. (2010). *Taş Devri Ekonomisi*, (T. Doğan, Ş. Özgün Çev.), İstanbul: Bgst Yayınları.
- Schoop, U. D. (2005). The Late Escape of the Neolithic from Central Anatolia Plain, C. Lichter içinde, *How Did Farming Reach Europe?*, *BYZAS*, 2, 41-58.
- <https://www.tepecik-ciftlik.org/galeri>.

TABLO VE FİĞÜRLER

Tablo 1. Beslenme ve Ürün Depolamaya İlişkin Arkeolojik Maddi Kalıntılar ve Soyut Kavramlar.

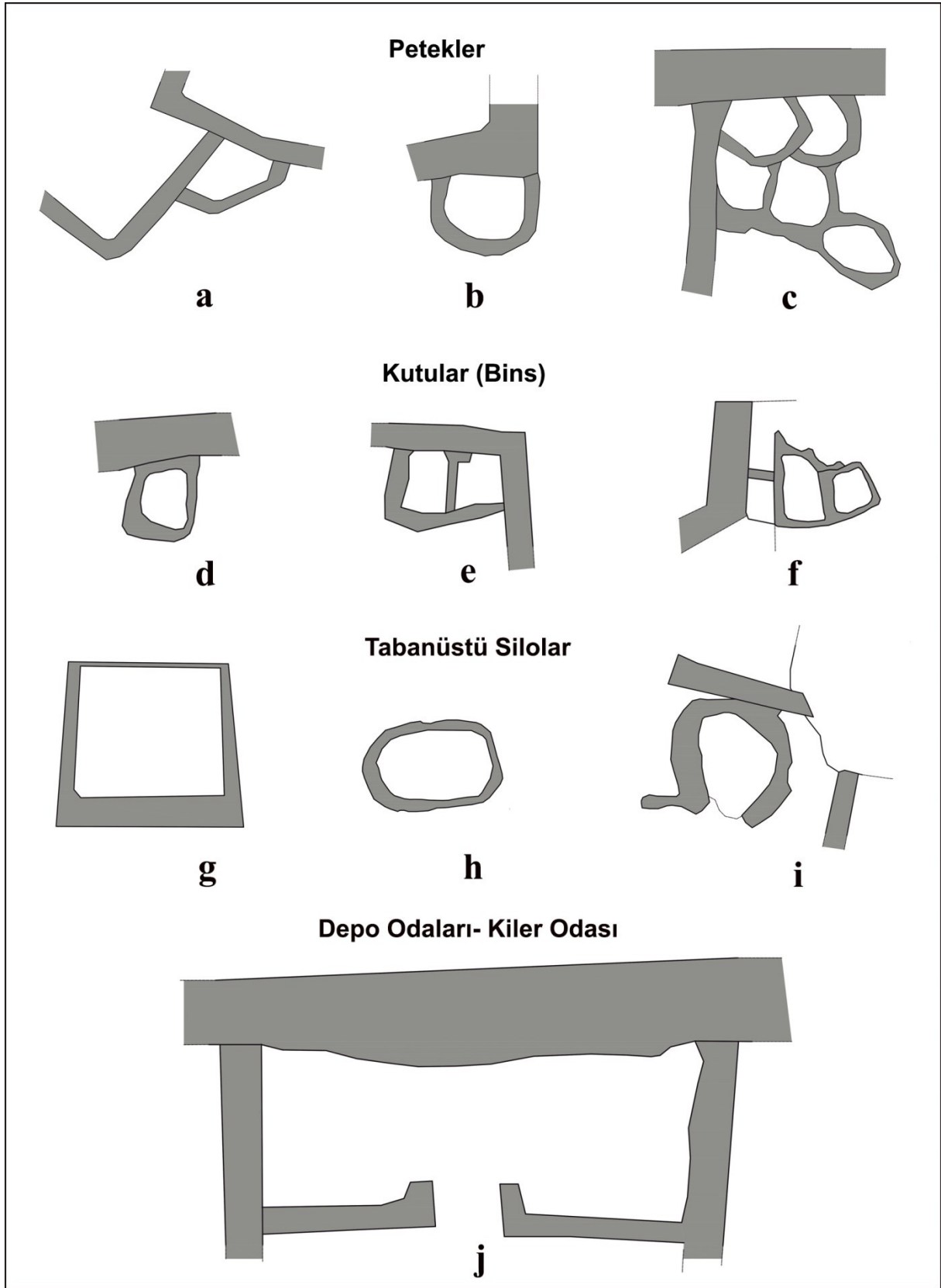
Kanıtlanabilir Arkeolojik Maddi Bulgular		Kanıtlanamaz Soyut Kavramlar
Doğrudan Kanıtlar		Dolaylı Kanıtlar
Mimari	Silo, petek, ambar, kiler, öğütme sekileri, savunma sistemi, ahır, ışık, ateş yeri, depo çukuru, çöplük	<ul style="list-style-type: none"> • Mühür • Maddi kültür üzerindeki sembolizma: çanak çömlek üzerinde ya da duvar resimlerinde hasat, av vb. sahneler. • Bilgi • Tecrübe • Strateji • Değer • Sembolizma: görünenin ötesindeki anlam, av sahnesindeki hayvanlar tüketiliyor mu depolanıyor mu? • Saklama teknikleri: kurutarak, tutsüleyerek, pişirerek, olduğu gibi, tuzlayarak
Çanak Çömlek	Depo kapları, ölçü kapları, süzgeçler	
Besin: Arkeobotanik ve Arkeozoolojik veriler	Tarımsal (yabani, kültüre alınmış), bahçecilik ürünleri (sebze, meyve), toplayıcılık ürünleri (kabuklu yemişler, kökler, yumrular, hayvansal gıda, yağ, su, mineral)	
Yontma Taş Aletler	Ok ve mızrak uçları, orak bıçakları, bıçaklar	
Kemik Aletler	Olta, kanca, kaşık	
Tekstil	Kumaş (yün örgü), saz (kamuş örgü)	
Deri	Kapak gibi kap ağızlarında ya da saklanan malzemenin üstünü örtmede, sıvı taşımada matara gibi	
Tarım Aletleri	Tırmık, döven, elek, sepet	

Tablo 2. Metinde Adı Geçen Yerleşmelerde İzlenen Depolama Alanlarının Özellikleri.

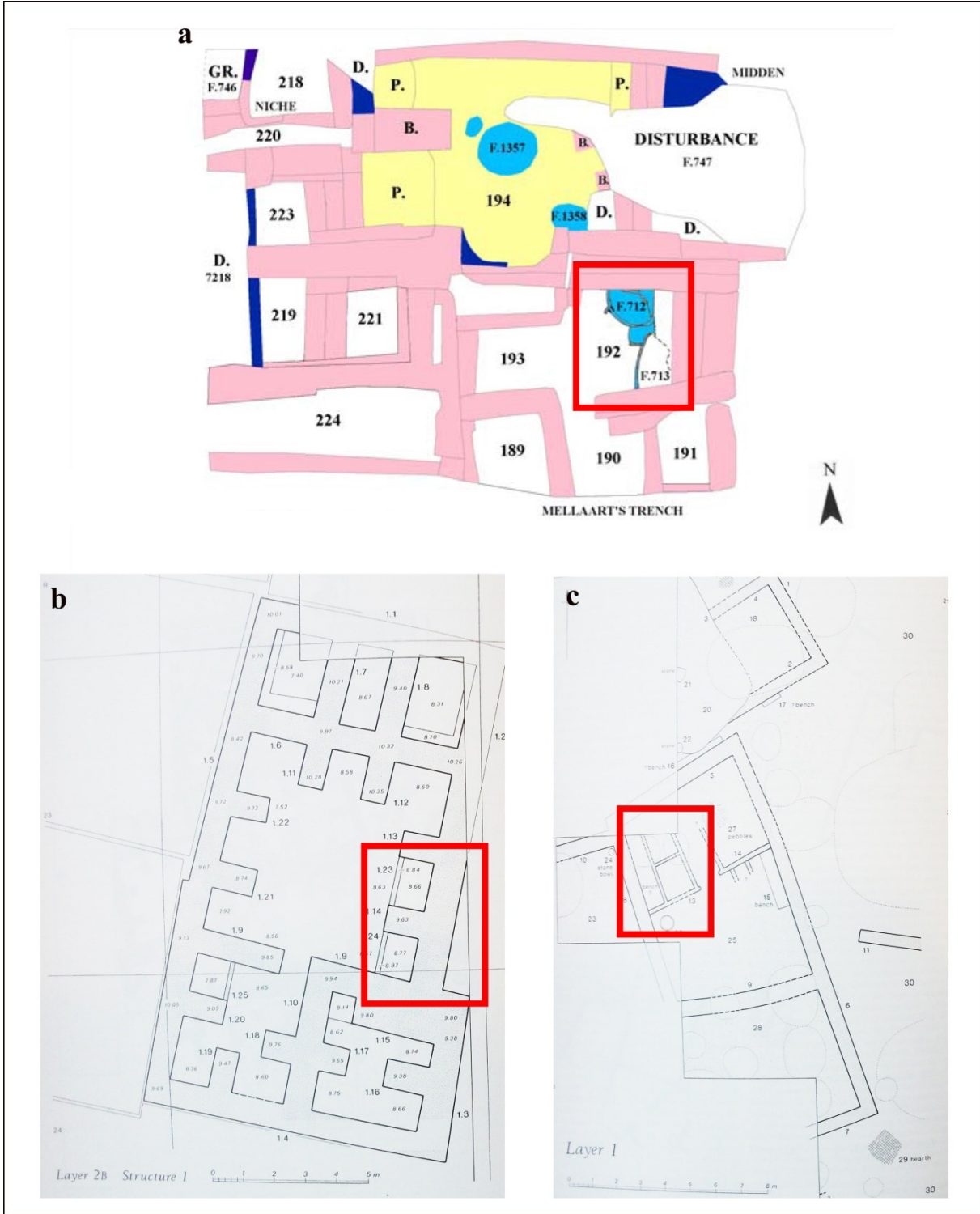
Kültür Bölgesi	Yerleşme	Dönem		Depolamada Mimari				Kaynakça		
		Evre	C14 Tarihi	Konut İçi	Konut Dışı	Mimari Birimlerin Formları	Mimari Birimlerin Malzeme Türü			
Orta Anadolu Bölgesi	Volkanik Kapadokya Kesimi	Güvercinkaya (Aksaray)	Orta Kalkolitik I-II. tabakalar	kal. MÖ. 5200-4750	Kiler, tekli ve çoklu petek, kutu, depo kapları	1 Petek	Dörtgen, oval, yuvarlak	Kerpiç sıva ve Taş	Çaylı ve Demirtaş, 2016; Çaylı vd., 2020.	
			Son Kalkolitik III. Tabaka		Depo kapları	3 Silo, 3 Hücrecikli Depo Ünitesi, 1 Petek	Yuvarlak, oval, dörtgen			Kerpiç Tuğla ve Taş
	Tepecik Çiftlik (Niğde)	Son Neolitik 3. tabaka	kal. MÖ. 6400-6100	Taban ve duvarları sıvalı, tekli ve çoklu kutu ve petekler			Yuvarlak köşeli dörtgen, Dörtgen bölme, Oval	Taş+ Kerpiç	Çakan, 2013; 2019.	
		İlk Kalkolitik 2. tabaka	kal. MÖ. 6100-5800	Kiler odası, Petek ve Depo Kapları			Oval	Kerpiç		
	Köşk Höyük (Niğde)	Son Neolitik V-II. tabakalar	kal. MÖ. 6300-5300	Tek ve çift gözlü Petek, Kutu, Silo		Silo, Kutu	Yuvarlak, Dörtgen, Oval	Kerpiç	Öztaş, 2002; 2007; 2011.	
		İlk/Orta Kalkolitik I. tabaka	kal. MÖ. 5300-4750	Kiler Hücresi, Depo Kapları, Tek ve çift gözlü petek,			Yuvarlak, Dörtgen, Oval	Kerpiç		
	Konya Ovası Kültür Bölgesi	Can Hasan I (Konya)	İlk Kalkolitik 2B tabakası	kal. MÖ 6000-5500	Payandalar arası sıvalı, Kutu			Dörtgen	Kerpiç	Schoop, 2005.
			Orta Kalkolitik 2A tabakası		Payandalar arası sıvalı, Kutu			Dörtgen	Kerpiç	
		Batı Çatalhöyük (Konya)	İlk Kalkolitik	kal. MÖ. 6000-5700	Kutu			Oval	Kerpiç	Gibson ve Last, 2003.

Figür 1. Metinde Adı Geçen Yerleşmeler.

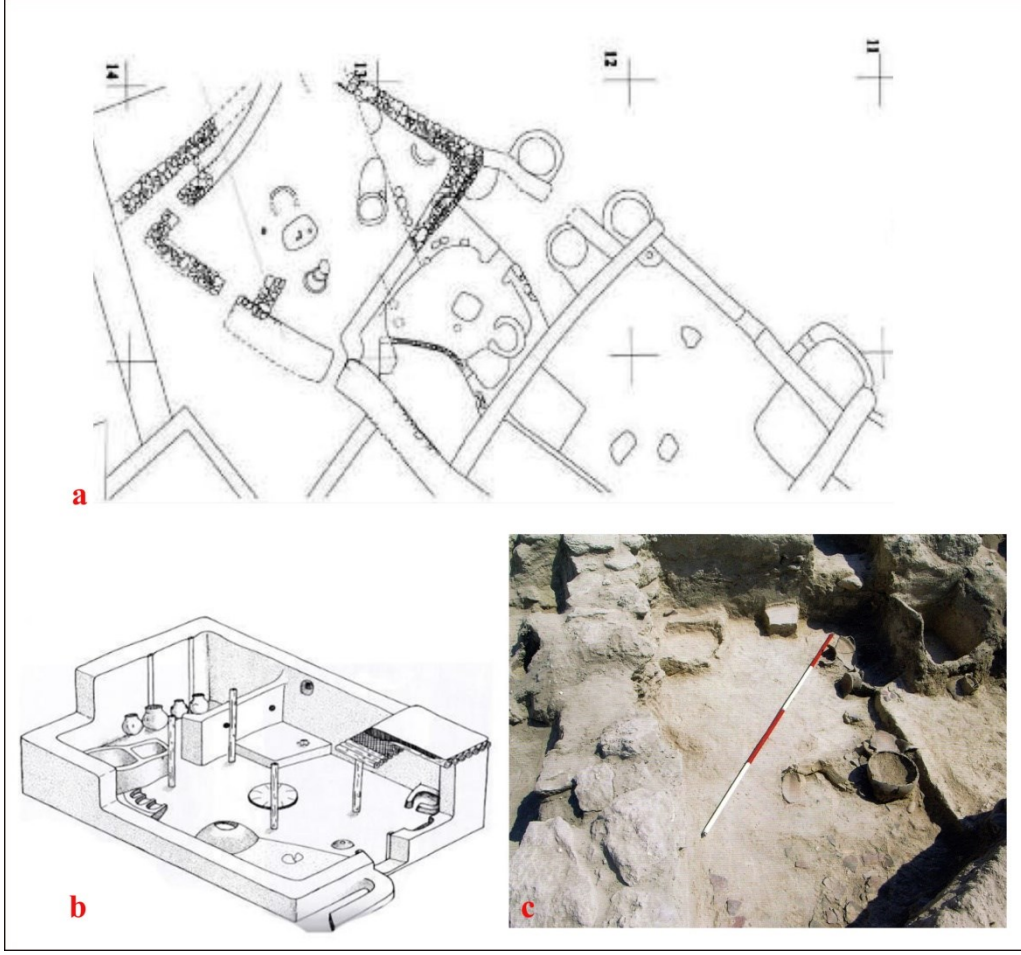
Figür 2. Şematik Depolama Birimleri Tipolojisi.

Figür 3. a- Batı Çatalhöyük Oval Kerpiç Kutular (Gibson & Last, 2003), b- Can Hasan 2B Tabakası Payandalar Arasındaki Kutular (French, 1998: 30, Fig. 13), c- Can Hasan 1. Tabakasına Ait Kerpiç Depo Birimleri (French, 1998: 52, Fig. 27).

Figür 4. Tepecik Çiftlik Yerleşmesi, a-b-c- 3. Tabakaya Ait Yapılarda Kerpiç Kutu ve Silo Örnekleri (Çakan, 2013: 194, 195, Şekil 66, 68), d- 3. Tabaka Kerpiç Depo Birimleri ([www. tepecik.org/galeri](http://www.tepecik.org/galeri)), e- f- 2. Tabaka Kiler Odası Depo Kapları ([www. tepecik.org/galeri](http://www.tepecik.org/galeri)).

Figür 5. Köşk Höyük Yerleşmesi, a- I. Tabaka Evlerinde Konut İçi Konut Dışı Petek ve Kutu Depolama Birimleri (Öztañ vd., 2005: 109, Çiz. 2), b- I. Tabaka Kiler Odası (Öztañ & Faydağı, 2003), c- III. Tabakasına Kerpiç Silo (Öztañ, 2012: 50, Fig 7).

Figür 6. Sur Yapısıyla İkiye Ayrılan Güvercinkaya Orta Kalkolitik Dönem Yerleşmesi Hava Fotoğrafı (GK Kazı Arşivi).

Figür 7. Güvercinçayası tabakalarında açığa çıkan depolama birimlerinden örnekler. a- Petek, b- Petek ve öğütme sekisi, c- Kutu, d- Dörtgen kerpiç kutu, e- GK III-Hücre tipi yapı, f- GK III-Yuvarlak silo, g- GK III-Oval silo, h- GK III-Petek, i- GK II-Ambar yapısının canlandırması (GK Kazı Arşivi).

EXTENDED SUMMARY

The diet of prehistoric societies can be understood based on various archaeological studies. The architectural elements in which food is stored are also important as an indicator of socio-economic structure. The main subject of this article is the architectural change in storage areas used in the Chalcolithic Period and in the early stages of the pre-urbanization process.

The storage areas of the settlements dated from the beginning of the sixth millennium BC to the mid-fifth millennium BC (such as Tepecik Çiftlik, Köşk Höyük, Çatalhöyük West, and Can Hasan I) were discussed with chronological and regional integrity in mind. Storage areas such as warehouses, cellar rooms, silos, honeycombed silos, and boxes, which are architectural indicators of agricultural productivity, are frequently encountered in the settlements mentioned. In the study, building materials, construction techniques, and formal features of these architectural elements were evaluated.

It is known that in prehistoric hunter-gatherer and agricultural societies, vital grain and food storage helped shape social structures and their architectural legacy. The concept of food storage was first developed in hunter-gatherer societies. The first mixed economic systems and evidence of production started with the first settled communities and were one of the factors that shaped physical structures of settlements as well as social structures. Societies founded on economy and industry have been shaped by environmental conditions from the start and have developed livelihood models suitable for their regional geography. It should be noted that the storage methods that preserve foodstuffs and the architectural evidence thereof should be considered in parallel with these methods, which vary according to regional conditions and the quality of the stored product.

The concept of nutrition in prehistoric societies can be defined based on plentiful of archaeological evidence. While the process of food storage within this concept provides information about the subsistence economies, it gained broader social significance over time. The social and architectural development of storage areas are central to the scope of our study, in which architectural evidence of product storage in the relevant settlements were evaluated. Although the selected settlements represent the same period, they occupy different stages of the process. In addition to the common features of cultural regions, distinctive features also draw attention. It is clear that in the settlements whose agricultural production depended on precipitation patterns, permanent architectural solutions related to the storage of products were made, and these architectural elements occupied an important place in the settlement.

Our Chalcolithic Period information about the mountainous region of Central Anatolia, shaped by volcanic formations and connections with the south, which was defined by wide plains, is derived from a limited number of excavation sites. The Çatalhöyük West in the Konya Plain and the Can Hasan I in the Karaman plain are two similar and contemporary settlements in terms of site selection and architectural construction. In the Tepecik Çiftlik, Köşk Höyük and Güvercinkayası settlements in the Volcanic Cappadocia region, a lot of data has been obtained that contributes to the understanding of the Early and Middle Chalcolithic Periods in Anatolia, both in terms of site selection and architectural order. It is possible to make some inferences when the storage units of these settlements are evaluated. It is observed that in the settlements of Köşk Höyük, Tepecik Çiftlik, and Çatalhöyük West, where there are layers of the Chalcolithic Period after the Neolithic, there has not been a radical change in the design of product storage units, such as silos and storage containers, as they had been transferred from previous cultures. The use of quadrangular form with interior partitions, known from the Neolithic tradition, is similar to the Early Chalcolithic phases in Çatalhöyük West and Can Hasan I-2B settlements. The use of the partitions between the buttresses as storage areas, such as mudbrick architecture, buttressed structures, painted floor-wall plasters, are examples of a similar understanding with Can Hasan I-2B and its contemporary Early Chalcolithic Çatalhöyük West. The use of open space in the kilns and silos in Can Hasan I-1 and Güvercinkayası III level is also similar. Although the structural similarity and interior use of the houses in Güvercinkayası I-II and Köşk Höyük I levels are of interest, it is clear that the storage activity in Güvercinkayası includes an architectural understanding and social organization that permeates the entire village. However, domestic use and household production are common in the settlements examined. But social complexity increased with the defensive systems built at the Güvercinkayası II settlement; in other words, with the socio-economic processes relate to surplus production. This process was followed by foreign elements that came to the region at the end of the Chalcolithic Period (level III data). In the places where grain was kept, floors and walls are especially important to provide insulation and are thus definitely plastered. It is also generally

accepted that the thick plastered floors in some settlements are considered a sign that the spaces were used for storage. It can be said that the storage areas were carefully plastered in the sample settlements within the scope of the article. No storage pits used for the storage of nutrients were found.

Archaeological evidence of storage areas can be monitored directly in the architectural order. However, the fact that organic material can survive only in certain conditions means that it does not represent all of the stored products that are encountered. Therefore, it is easier for researchers to find answers to the questions of where and how nutrients were stored, rather than which products were stored. In this context, the examples we have discussed, relating to a limited number of settlements in Central Anatolia, present a rich variety of storage forms of agrarian produce (gathering and/or agriculture), which have an important place in subsistence economies. On the one hand, the diversity of storage units and their locations, technological change, storage conditions suitable for the product, and increased capacity can be determined. On the other hand, it can be understood that architectural plans accommodate storage facilities, around which a lot of architecture is arranged. It is seen that food storage continues almost uninterruptedly, expands in accordance with needs, and occupies an important place in the architectural order in the settlements discussed in the study and the chronological process. In the Early Chalcolithic Period, it is evident that there was a widespread understanding of household economies and that storage areas were reserved for private use at a regional level. In the Middle Chalcolithic Period, it can be suggested that private storage applications became more widespread, and that a new system emerged in which central control was challenged.

In terms of archaeological visibility in the Chalcolithic Period, the reflections of similar structures in the Near East and their evolution from small, household units to common areas to more complex structures such as palaces and temples, can be clearly followed. Unlike the Mesopotamian examples, it can be said that this process was based on a continuation of Central Anatolian Neolithic lifestyles, and that in some settlements that also had post-Neolithic Chalcolithic layers that there was no radical change in the design of storage units. In addition, it is understood that more radical developments appeared in the late sixth millennium BC.